

Маргарета КАРАЈАНОВА

Ирфете ИБРАИМИ

ИЗДАВАЧКАТА ДЕЈНОСТ НА ДРЖАВНИОТ АРХИВ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2014 И 2015 ГОДИНА

Богатата издавачка продукција на Државниот архив, чиј почеток датира од пред половина век, од 1963 година, опфаќа околу двесте наслови. Во најголем дел тоа се зборници на документи од историјата на Македонија и монографии за значајни историски личности. Издавачката дејност на Архивот е резултат на долготрајна архивска работа и архивски истражувања. Празнините во мозаикот на националната историја постојано се пополнуваат. Поради обемиот материјал, сè уште се објавува најголемата серија *Турски документи за историјата на Македонија* со повеќе од триесет книги, за која интересот никогаш не запрел. *Турски документи за историјата на Македонија – пописи од 19 век, Прилеп*, т. 8, книга 1, во редакција на д-р Драги Ѓорѓиев, која е во подготовка, ќе биде заедничко издание со Општина Прилеп.

Во последно време Државниот архив почна да објавува цели едиции од една историска личност. Така, на пример, во текот на 2012 и на 2013 година се публикувани деветте тома од Павел Шатов во редакција на д-р Зоран Тодоровски. Во 2014 година почна да се објавува едицијата *Драган Богдановски – Мојата борба за Македонија* и оставнината на Ангел Узунов, проекти кои сè уште се реализираат.

Државниот архив заедно со издаваштвото „Македоника литера“ објави пет тома од шесттомната едиција *Драган Богдановски – Мојата борба за Македонија* во избор, предговор и редакција на д-р Марјан Иваноски и д-р Зоран Тодоровски. Првите два тома се историографски. Првиот, *Погледи кон историјата на Македонија*, е обемен теоретско-филозофски текст, во кој Богдановски се осврнува на 60-тите и на 70-

тите години од 20 век. Вториот, *Осврти за македонската историја и политичката емиграција*, чиј наслов доволно кажува, се однесува на југословенскиот врховизам, Комунистичката партија на Грција, Македонците во Егејска Македонија, емигрантите-современици на авторот и на неговиот ангажман како претседател на Движењето за ослободување и обединување на Македонија (ДООМ) во Минхен. Другите три тома се белетристички. *Македонска трагедија – прв дел* и *Македонска трагедија – втор дел* ги одразуваат премрежињата на едно македонско семејство од крајот на 19 век до 1936 година во контекст на забраната за постоење на Внатрешната македонска револуционерна организација (Обединета). Петтиот том, *Македонска судбина*, е роман што го опфаќа периодот 1941 – 1945 година. Ракописите на Богдановски се објавени автентично, со минимални технички интервенции со цел да се зачува нивната изворност.

Во 2014 година заедно со издавачката куќа „Макавеј“ почна да се објавува и оставнината на Ангел Узунов со *Спомени*, во предговор и редакција на д-р Зоран Тодоровски. Книгата содржи изворни документи на Македонската револуционерна организација и кореспонденција на македонските револуционери, војводи и идеолози. Таа разоткрива нови моменти од животот на авторот, на неговиот брат Христо Узунов, но и на познати историски личности како што е Иван Михајлов. Ангел Узунов е сведок на Илинденското востание, Младотурската револуција, Балканските војни, Првата светска војна и на активноста на македонската емиграција по таа војна, на судирите и убиствата во ВМРО, на расцепот на Организацијата на Михајловистичка и протоговеровистичка. Спомените се пишувани до 1974 година. Објавени се изворно, но со прилози и додатоци.

Како продолжение на *Спомените*, во 2015 година се појави книгата *Псевдонимите на ВМРО* од Ангел и Христо Узунови, а во редакција на д-р Ленина Жила, д-р Филип Петровски и д-р Зоран Тодоровски. Во неа се дешифрирани собраните и декодирани псевдоними на географски имиња и личности користени од Македонската револуционерна организација. Некои толкувања се појавуваат за првпат, а во картотеката постојат и недешифрирани псевдоними кои се објавени за да биде картотеката целосна. Начинот на презентирање е во оригинал и во транскрипција со голем број фусноти.

Ова не е прва публикација на тема псевдонимите на ВМРО, а остава простор и за понатамошни такви изданија.

Во средината на 2015 година е публикуван зборникот на документи *Руската колонија во Скопје (1920 – 1943)* во редакција на д-р Ленина Жила и д-р Филип Петровски, посветен на руската емиграција што во време на Граѓанската војна ја напуштила Русија и се доселила во Македонија. На 988 страници, книгата содржи предговори на актуелните министри за надворешни работи на двете земји, вовед на директорот на Државниот архив на РМ, д-р Филип Петровски, и факсимили на документите со опис на македонски и на руски јазик. Овој научен труд, кој обелоденува многубројни непознати документи, композициски се состои од три дела: документи од Управата на Руската колонија, лични документи од членовите на Руската колонија, но и на други руски емигранти во Македонија, и документи од фондот „Филозофски факултет – Скопје (1920 – 1941)“. Зборникот ги одразува нераскинливите историски и културни врски помеѓу Македонија и Русија, а целта му е зацврстување на македонско-руското пријателство и соработка.

Во Државниот архив набргу ќе излезе од печат зборникот *Дипломатски документи за Граѓанската војна во Грција, кн. 2 (1947 – 1949)* во редакција на д-р Новица Велјановски, и тоа како продолжение на книга 1, која излезе од печат во 2014 година.